

Opinnäytetyö (AMK)

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2020

Mirkka Maarajärvi & Johanna Parkkinen

TEATTERI MATKALLA

– Kiertueteatteri nyky-Suomessa

Mirkka Maarajärvi & Johanna Parkkinen

TEATTERI MATKALLA

– Kiertueteatteri nyky-Suomessa

Opinnäytetyö käsittelee kiertueteatteria taiteilijan näkökulmasta. Työn tarkoituksena on tutkia, mikä tilanne kiertueteatterilla on nykypäivän Suomessa.

Opinnäytetyö on tehty pääasiassa neljän haastattelun pohjalta. Haastateltavat ovat uran eri vaiheissa olevia, eri paikkakunnilta tulevia teatterin ammattilaisia, jotka tekevät nimenomaan kiertäviä esityksiä. Haastateltavina olivat Jussi Jätinvuori, Thomas Dellinger, Timo Ruuskanen ja Janne Jämsä. Heiltä kysyttiin kiertueteatterin mahdollisuuksista, haasteista sekä millaisessa muutoksessa kiertueteatteri on ollut ja miltä sen tulevaisuus näyttää. Haastatteluja tukemaan on poimittu tietoa muun muassa teatterin tiedotuskeskukselta.

Opinnäytetyöhön on koottu kentän toimijoiden tietoutta kiertueteatterin tekemisestä. Haastateltavat tuovat esiin kiertueteatterin erityispiirteitä, joita tekijöiden on tärkeä ottaa huomioon. Kiertueteatteria valmistaessa on huomioitava muun muassa, että esitys on teknisesti liikuteltavissa, markkinointi on huomioitu eri paikkakunnilla ja tekijät tietävät kiertämisen kuormittavuudesta. Opinnäytetyön kirjoittajat pohtivat aiheita myös perustamansa Matkateatterin kautta ja heijastavat saamaansa tietoa omiin kokemuksiinsa.

Kiertueteatterille on tällä hetkellä kysyntää etenkin Pohjois-Suomessa ja pienemmillä paikkakunnilla. Kiertue-esitysten avulla teatteria voi viedä paikkoihin, joista ihmisten on vaikea päästä taiteen pariin. Työ on tekijöilleen monipuolista ja antoisaa, mutta siihen tarvitaan tietynlaista luonteen lujuuutta. Kaupunginteatterit tarjoavat näyttämöjään yhä enemmän vapaan kentän tekijöille ja on mahdollista, että uudistuksen myötä VOS-avustukset huomioisivat enemmän kiertämisestä syntyviä kuluja. Kiertueteatteri tarjoaa katsojille jotain erityistä keskelle arkea ja tekijöilleen mahdollisuuden olla monin tavoin luova, vaikuttaa ihmisiin ja kohdata katsojia läheltä.

ASIASANAT:

teatteri, kiertueteatteri, kiertue

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Theatre Instructor

19.2.2020 | 36 pages, 1 pages in appendices

Mirkka Maarajärvi, Johanna Parkkinen

THEATRE ON THE TRAVEL

- Travelling theatre in today's Finland

This thesis deals with the topic of travelling theatre from the artists' point of view. Its purpose is to investigate the situation of travelling theatre in today's Finland. This thesis is mainly based on the information collected by interviewing four theatre professionals from different parts of Finland, who are at different stages of their careers and work with different styles. The interviewees were: Jussi Jätinvuori, Thomas Dellinger, Timo Ruuskanen and Janne Jämsä. They were asked about the opportunities, challenges and what kind of change the travelling theatre went through the years, with a prediction for the future. Information has been gathered with the support provided by the Theatre Information Center.

This thesis gathers information concerning the different phases of the process of setting up a travelling theatre. It highlights the special features of this specific form of theatre that are important for the creators to take into account. The authors of this thesis also discuss the topics from their own perspective based on their experiences from the travelling theatre group they founded called Matkateatteri.

Considering the recent history of traveling theatre and how it's currently in high demand; especially in Northern Finland and in the peripheral areas around the country, this thesis underlines how touring shows contribute to bringing theatre to places where people have difficulties accessing art.

This type of theatre activity can be quite diverse and very rewarding for the people involved in it, but it requires a certain degree of tenacity and endurance. City theatres are increasingly offering free stages to performers, and the granting of funds are likely to change for the better. Hopefully the travelling theatre will continue to give their audience something special to entertain and light up their lives, and allowing their creators to stimulate their creativity, influencing people and meeting viewers up close.

KEYWORDS:

theatre, travelling theatre, tour

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TAUSTOITUSTA JA KÄSITTEITÄ	8
2.1 Keskeiset käsitteet	8
2.2 Matkateatteri	9
2.3 Haastateltavat	9
3 KIERTUETEATTERIN SAAPUMINEN SUOMEEN JA NYKYPÄIVÄN TILANNE	11
3.1 Kiertueteatterin historiaa Suomessa	11
3.2 Kiertueteatterin tilanne nyky-Suomessa	12
4 KIERTUETEATTERIN MAHDOLLISUUDET	14
4.1 Teatteria koko Suomeen	14
4.2 Esityksen elinkaaren piteneminen ja yleisön löytäminen	17
4.3 Teatteritilat	18
4.4 Esityksen kehittyminen	19
4.5 Työn monipuolisuus	20
5 KIERTUETEATTERIN HAASTEET	22
5.1 Taloudelliset haasteet	22
5.2 Työn kuormittavuus	23
5.3 Kiertueteatterin erityispiirteiden ymmärtäminen	25
5.4 Kiertämisen luomat reunaehdot	26
5.5 Kiertueen suunnittelu ja kommunikointi	26
6 KIERTUETEATTERI MUUTOKSESSA	29
6.1 Kiertueteatteri vähentynyt vai lisääntynyt?	29
6.2 Tulevaisuus	30
7 LOPUKSI	34
LÄHTEET	36

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset.

KUVAT

Kuva 1. Teatteritoimijat 2018 Suomen kartalla.

16

TAULUKOT

Taulukko 1. Kiertue-esitysten määrä 2010-2018.

12

1 JOHDANTO

Teatterin avulla voi käsitellä tärkeitä ja vaikeitakin asioita, se yhdistää ihmisiä ja avartaa ajattelemaan. Sen avulla voi vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin ja kokemuksiin. Taide on parhaita tapoja muuttaa maailmaa ja sitä voi viedä kaikkialle, ei vain tiettyihin rakennuksiin ja tietyille yleisöille.

Suomi on harvaan asuttu maa, joten ammattimaista teatteritarjontaa ei ole tasaisesti koko maassa. Laki määrittää, että kuntien tulisi edistää ja tukea ihmisten ja kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 8.2.2019/166). Kiertueteatteri on yksi mahdollisuus toteuttaa lain tavoitteita, koska se voi tarjota teatteritaidetta paikkakunnille, joissa sitä ei olisi muuten tarjolla.

Me kaksi teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijaa perustimme vuonna 2017 Matkateatterin, joka valmistaa kiertäviä teatteriesityksiä. Teimme opinnäytetyön yhdessä, jotta pääsemme syventymään kiertueteatteriin, jolla aiomme työllistää itsemme. Perustimme Matkateatterin opintojemme aikana ja tavoitteemme on valmistumisen jälkeen kehittää Matkateatterin toimintaa koko Suomen kattavaksi kiertueteatteriksi. Olemme toimineet monipuolisesti erilaisissa työrooleissa Matkateatterissa, mutta haluamme erityisesti keskittyä taiteellisiin töihin ohjaajina ja esiintyjinä.

Koemme kiertuetoiminnan tukevan omia arvojamme teatterintekijöinä, sillä se mahdollistaa teatteritaiteen tasa-arvoisemman saatavuuden. Viemällä teatteria myös paikkakunnille, jossa teatteria on vähän tai ei yhtään, mahdollistamme teatterikokemuksen laajemmalle yleisölle. Ajattelemme, että teatterin pitäisi kuulua kaikkien arkikäyttöön. Arvojen lisäksi taloudelliset syyt ovat ajaneet meitä tekemään kiertueteatteria. Aloittelevana teatterina on tuotannollisesti helpompaa, kun ei tarvitse omaa vakituista teatteritilaa esityksiä varten.

Opinnäytetyössämme kartoitimme, millainen tilanne kiertueteatterilla on Suomen teatterikentällä. Olemme käsitelleet kiertueteatterin haasteita ja mahdollisuuksia sekä tuoneet esiin erilaisia näkökulmia siihen, millaista muutosta kiertueteatterilla voi olla Suomessa. Olemme perehtyneet erityisesti taiteilijoiden näkemyksiin ja kokemuksiin, koska se on meidän omalle ammattiosaamisellemme tarpeellinen näkökulma. Keskeisin lähdemateriaalimme on haastattelut, koska aiheesta on aiemmin koostettu hyvin vähän tietoa, joka

keskittyisi taiteilijoiden näkökulmaan. Olemme tuoneet haastattelujen rinnalle myös ajatuksiamme kiertueteatterista omien kokemustemme kautta.

Valitsimme haastateltavaksi neljä teatterintekijää, jotka toimivat erilaisissa kiertueteattereissa eri puolilla Suomea. Haastateltavat ovat Jussi Jätinvuori Ahaa-teatterista, Timo Ruuskanen Red Nose Companysta, Thomas Dellinger Kurnuttavasta Sammakosta ja Janne Jämsä Suomen Kiertueteatterista. Haastateltavilla on erimittaiset urat teatterin parissa, ja kiertueteatterit, joissa he toimivat, ovat toimintavuosiltaan myös erilaiset. Osa on hyvin tuoreita teatterikentällä ja osa on toiminut jo pitkään. Vaikka keskitymme enemmän taiteilijoiden näkökulmaan, käsittelemme jonkin verran myös kiertueteatterin tuottamista, koska se nousi esiin haastatteluissa. Tuotannollista puolta käsittelemme myös kirjallisten lähdemateriaalien kautta, joista keskeisimpiä ovat Teatterin tiedotuskeskuksen (TINFO) teatteritilasto vuodelta 2018, joka on tällä hetkellä tuorein teatteritilasto, koska vuoden 2019 on vielä tekeillä. Lisäksi olemme käyttäneet lähteenämme Tekijä – Teattereiden kiertuejärjestelmä -hankkeen loppujulkaisua ”Kiertueella henki kulkee!”. Tekijä-hanke on vuosina 2011–2013 toteutettu kiertuetoimintaan keskittyvä kehityshanke.

2 TAUSTOITUSTA JA KÄSITTEITÄ

Tässä luvussa selitetään lyhyesti opinnäytetyön keskeisimmät käsitteet. Sen lisäksi esittelemme Matkateatterin ja kiertueteatterin tekijät, jotka valitsimme haastateltaviksi opinnäytetyöhömmme. Kerromme jokaisen taustoista ja heidän edustamistaan teattereista, mikä täydentää haastatteluvastausten ymmärtämistä.

2.1 Keskeiset käsitteet

Kiertueteatteri

Kiertueteatteri on tapa tehdä teatteria. Kiertueteatteria ei esitetä vain yhdessä paikassa vaan sitä kuljetetaan esityspaikasta toiseen. Esityksestä riippuen kiertueteatteri voidaan viedä perinteisiin teatterisaleihin tai esimerkiksi erilaisiin tapahtumiin, palvelutaloihin, kouluihin ja kirjastoihin. Esitykset voivat olla sisällä tai ulkona. Kiertue-esityksen ominaispiirre on, että se on suunniteltu liikuteltavaksi, mikä vaikuttaa taiteellisiin ja teknillisiin ratkaisuihin. Kiertueteatterilla voidaan myös tarkoittaa tahoja, jonka toiminta koostuu pääasiassa kiertue-esityksistä.

VOS-teatterit

Teattereita, jotka kuuluvat valtiolainsäädännön piiriin, kutsutaan VOS-teattereiksi tai laitosteattereiksi. Laki (teatteri- ja orkesterilaki 730/1992) takaa näille teattereille henkilöstövuosiin sidotun vuosittaisen rahoituksen. Vuonna 2018 valtiolainsäädännön piiriin kuului 57 teatteria, joista tanssiryhmiä ja tuotantokeskuksia oli 11. (TINFO 2018, 38.)

Vapaa kenttä

Teatteri- ja orkesterilain ulkopuolisia teattereita ja ryhmiä kutsutaan vapaaksi kentäksi. 2018 vuoden teatteritilastoissa oli kirjattu 135 ammattilaisryhmää, joista 43 toimijaa sai valtionavustuksia. Kuitenkin tilastojen ulkopuolelle jää arviolta 40 % toimijoista, koska kenttä elää ja siinä tapahtuu runsasta vaihtuvuutta. (TINFO 2018, 117.) Vapaan kentän

toimijat ovat kuntien ja valtion harkinnanvaraisten toiminta-avustusten ja kertaluontoisten projektivastustusten varassa.

2.2 Matkateatteri

Vuonna 2017 perustettu Matkateatteri tekee kiertäviä esityksiä ja koostuu viidestä ammattilaisesta: kolmesta teatteri-ilmaisunohjaajasta, kulttuurituottajasta sekä graafikosta. Ohjelmistossa on tällä hetkellä kaksi lapsille ja yksi aikuisille suunnattu esitys. Matkateatterin tarkoitus on tehdä tarkkoja ja laadukkaita esityksiä, joissa yhdistyvät luonnollisesti nukke- ja muu teatteritaide, ja viedä niitä ympäri Suomea. Matkateatteri tekee taidetta arkikäyttöön, sillä taide on tarkoitettu kaikkien kulutettavaksi. Yhteisöllisen teatterikokemuksen tarjoaminen myös teatteria vierastaville on Matkateatterille tärkeää, iästä tai taustasta riippumatta. Matkateatteri on vielä yhdistysmuotoinen. Tulevaisuudessa muutamme yhdistyksen yritykseksi ja laajennamme ohjelmistotarjontaamme.

2.3 Haastateltavat

Jussi Jätinvuori on koulutukseltaan teatteri-ilmaisun ohjaaja ja ammatiltaan näyttelijä. Hän on toiminut näyttelijänä monissa eri teattereissa, esimerkiksi Linnateatterissa, Turun Kaupunginteatterissa ja Kurnuttavassa sammakossa. Jätinvuori valittiin haastateltavaksi tähän opinnäytetyöhön, koska hän on työskennellyt näyttelijänä Ahaa Teatterissa vuodesta 2017 lähtien. (Jätinvuori 2019.) Ahaa Teatteri on vuonna 1970 perustettu kiertävä teatteri, joka on erikoistunut lasten- ja nuortennäytelmiin. Ahaa Teatteri kiertää esityksiensä kanssa ympäri Suomea, minkä lisäksi teatterilla on myös oma kotinäyttämö Tampereella. Ahaa Teatteri on valtionosuusteatteri (VOS-teatteri) eli se kuuluu lakisääteisen valtion rahoitusosuuden piiriin. (Ahaa teatteri 2019.) Ahaa Teatteri on yksi vanhimpia ja merkittävimpiä kiertueteattereita Suomessa.

Thomas Dellinger on näyttelijä, joka on työskennellyt muun muassa Rauman kaupunginteatterissa, Samppalinnan kesäteatterissa ja TEHDAS Teatterissa. Hän perusti Kurnuttavan Sammakon vuonna 2013. Kurnuttava Sammakko on kiertävä lastenteatteri, joka koostuu teatterialan ammattilaisista. Kurnuttava Sammakko kiertää ympäri Suomea ja se esiintyy päiväkodeissa, kouluissa ja lasten tapahtumissa. (Kurnuttava Sammakko 2019.)

Timo Ruuskanen on työskennellyt näyttelijänä monipuolisesti erilaisissa VOS-teattereissa sekä vapaan kentän teattereissa. Hän on ollut mukana perustamassa Red Nose Companya vuonna 2005. Red Nose Company on Suomessa ensimmäinen ammattiteatteriryhmä, joka on erikoistunut klovneriaan. Ryhmän toimitilat ovat Helsingissä, mutta esitystoimintaa on ympäri Suomea. Red Nose Companyn kiertuetoiminnassa on erityisesti ollut Ruuskasen ja Tuukka Vasaman esitykset. He ovat tehneet klovniduona tähän mennessä neljä esitystä, joilla he kiertävät. (Red Nose Company 2019, Ruuskanen 2019.)

Janne Jämsä on tuottaja ja ohjaaja, jolla on usean vuoden kokemus kiertueteatterin valmistamisesta. Kiertueteatteriin hän tutustui erityisesti Linnateatterissa. Hän perusti vuonna 2018 Suomen Kiertueteatterin, joka tuottaa ja myy kiertue-esityksiä. Teatteri tekee myös yhteistuotantoja, esimerkiksi tuottamalla Pyynikin kesäteatterin esityksiä. Kiertueteatteri toimii ympäri Suomen, eikä sillä ole omaa vakinaista toimitilaa.

3 KIERTUETEATTERIN SAAPUMINEN SUOMEEN JA NYKYPÄIVÄN TILANNE

Kiertueteatteri on ollut merkittävää toimintaa, kun Suomen teatterikenttä on syntynyt. Teatterin tekemisellä on ollut pitkät traditiot ulkomailla ja kiertueteatterin ansiosta teatteri rantautui myös Suomeen 1700-luvulla. On kiinnostavaa, että suomalainen teatteritaide on lähtöisin kiertueista, ja vasta myöhemmin teatterit ovat vakiintuneet kiinteisiin tiloihin. Tässä luvussa kartoitetaan lyhyesti kiertueteatterin historiaa ja tilannetta nykypäivän Suomessa.

3.1 Kiertueteatterin historiaa Suomessa

Meistä on kiinnostavaa, että kiertueteatterit ovat olleet merkittävässä osassa teatteritaiden leviämisessä Suomeen. Teatterimuseon Skene-oppimateriaaleissa tuodaan esille kiertueteattereiden kultakausi, joka oli Suomessa vuosina 1760–1860. Niinä vuosina Suomeen rantautui ulkomaalaisia teatteriseurueita, jotka kiersivät esiintymässä Turussa, Viipurissa, Helsingissä, Tampereella ja Oulussa. Seurueita tuli Ruotsista, Venäjältä ja Keski-Euroopasta. Ennen ulkomaalaisia seuroja, Suomessa oli jo hieman harrastajateatteritoimintaa Turun Akatemiassa, mutta ulkomaalaisten seurueiden myötä myös harrastajatoiminta alkoi nousta ja myös amatööriryhmiä alkoi kiertää Suomessa. Kiertävät ammattilais- ja amatööriryhmät loivat pohjan tulevalle Suomen teatterikentälle. (Teatterimuseo 2020.)

Suomen yhden merkittävimmän teatterin historia juontaa juurensa myös kiertueteatterista. Helsingissä sijaitseva Kansallisteatteri oli aiemmin nimeltään Suomalainen Teatteri. Suomalainen Teatteri perustettiin vuonna 1869 ja se kiersi Suomessa esittämässä näytelmiään. Kansallisteatteri on sijainnut nykyisellä paikallaan vuodesta 1902 lähtien. (Himberg 2012.) Vuonna 2010 Kansallisteatteriin perustettiin Kiertuenäyttämö, joka kiertää esitysten kanssa erilaisissa sosiaalityön ja terveydenhuollon yksiköissä, vankiloissa ja vastaanottokeskuksissa (Kansallisteatteri 2020).

1970-luvulla aloittivat kiertävinä teattereina muun muassa KOM-teatteri, Ahaa-teatteri sekä Tanssiteatteri Raatikko, jotka kaikki kiertävät tänäkin päivänä, minkä lisäksi

teattereilla on myös omat pysyvät teatteritilat. (Pekkala 2013, 41.) Kiertueteatterin traditiolla on pitkät perinteet, jotka kantavat tähän päivään asti.

3.2 Kiertueteatterin tilanne nyky-Suomessa

Kiertueteatteri-esitysten määrä on pysynyt suurin piirtein samanlaisena vuosien 2010–2018 aikana. Esityksiä oli eniten vuosina 2011 ja 2012, jonka jälkeen esitysten määrä on ollut hieman laskussa.

Taulukko 1. Kiertue-esitysten määrä 2010–2018 (TINFO 2018, 84).

Vuosi	Kiertue-esitysten määrä
2010	1 934
2011	2 137
2012	2 036
2013	1 854
2014	1 904
2015	1 989
2016	1 795
2017	1 896
2018	1 869

TINFO:n vuoden 2018 teatteritilaston mukaan kiertue-esitysten suhteelliset osuudet teattereiden esityksistä ovat viime vuosina kasvaneet. Vuonna 2018 kiersivät eniten teatteriryhmät ja pienteatterit. Niiden esityksistä 38 % oli kiertue-esityksiä. Suurten ja keski suurten teattereiden esityksistä 8% oli kiertue-esityksiä, eli niillä oli vähiten kotikuntansa ulkopuolella olevia esityksiä.

Suomessa on alueteattereita, joilla on erityistehtävänä huolehtia teatteritarjonnasta alueellaan. Alueteattereita ovat Joensuun Kaupunginteatteri, Kajaanin kaupunginteatteri, Rovaniemen kaupunginteatteri, Wasa Teater ja Åbo Svenska Teater. (TINFO 2018, 83.) Alueteatterit ovat ilahduttava osoitus siitä, että tuetaan myös esitysten kuljettamista

teatterin omien tilojen ulkopuolelle. Pienemmät teatterit ja ryhmät tekevät enemmän kiertue-esityksiä, joten on hyvä, että isompia teattereita veloitetaan myös kiertämään, jotta monipuolinen teatteritarjonta mahdollistuisi.

4 KIERTUETEATTERIN MAHDOLLISUUDET

Kiertueteatteri on tärkeää ja täynnä mahdollisuuksia. Teatteri antaa paljon sisältöä elämään niin tekijöille kuin katsojillekin. Kiertueteatterit vievät lisäksi muutakin esityspai-koille kuin pelkän teatteriesityksen. Taiteen avulla pystyy avaamaan keskusteluja tärkeistä aiheista ja tuoda ihmisille jotain uutta tavalliseen arkeen.

Tässä luvussa käsitellään kiertueteatterin mahdollisuuksia. Haastateltavien kanssa näemme kaikki kiertueteatterilla samanlaisia mahdollisuuksia. Tärkeimpänä useammalle nousi, että halutaan viedä laadukasta teatteria koko Suomeen. Kiertäviä esityksiä tehdään, sillä se mahdollistaa taiteen tasa-arvoisemman saavutettavuuden. Kiertueiden avulla voi löytää uusia katsojia ja esitykset saavat pidemmän elinkaaren. Kiertävien esitysten avulla rakennukset, kuten teatterit ja kulttuuritalot tulevat paremmin käyttöön, ja niiden ohjelmistosta tulee monipuolisempaa. Teatterintekijälle kiertueiden tekeminen ei käy tylsäksi, sillä päivät eivät ole koskaan samanlaisia.

4.1 Teatteria koko Suomeen

Kiertueteatteri pystyy viemään esityksiä paikkoihin, joissa paikallisen teatterin tarjonta ei ole monipuolista tai joissa ei ole ollenkaan teatteria tarjolla ja ihmisten on vaikea liikkua taiteen pariin. Sekä haastateltavat että me pidämme tätä kiertueteatterin ytimenä ja sen mahdollisuutena.

Sen lisäksi, että oma henkilökohtainen tavoitteemme on saada taiteelle tasa-arvoinen saavutettavuus, se mainitaan myös laissa. Vuonna 2019 astui voimaan laki kuntien kulttuuritoiminnasta, joka kumosi edellisen vastaavan lain vuodelta 1992. Vuoden 2019 laki on sisällöltään laajempi kuin aikaisempi laki. Lain tavoite on edistää ja tukea ihmisten ja kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen. (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 8.2.2019/166.) Kiertueteatteri on mahdollistamassa tämän lain tavoitteita kuljettamalla taidetta paikkakunnille, joiden omat resurssit eivät riitä teatterin tuottamiseen.

Kaikki haastateltavat olivat huomanneet, että erityisesti harvaan asutuilla alueilla on tarvetta kiertue-esityksille, koska siellä on vähän tai ei ollenkaan teatteritarjontaa. Dellingerin (2019) mielestä kiertueteatterille suurin tarve on pienemmillä paikkakunnilla, joista ei

ole hyviä mahdollisuuksia päästä kaupunkeihin. Ruuskanen (2019) kertoo, että mentäessä isojen yliopistokaupunkien ulkopuolelle teatteritarjonta on väistämättä yksipuolisempaa, kun sen tarjoajia ei ole monta. Kiertävät teatteriryhmät voivat monipuolistaa teatteritarjontaa tuomalla sinne vaihtelua (Ruuskanen 2019).

Dellinger (2019) kuvaa, että Lapissa on pitkät välimatkat, jotka vaikeuttavat kouluryhmien siirtymistä teattereihin. Hän arvioi, että Lapissa kiertää tällä hetkellä kolme tai neljä kiertueatteria ja siitä huolimatta siellä voisi kiertää useampikin teatteri. Kiertueille on paljon kysyntää Lapissa, mistä voi päätellä, että tarjontaa on siellä vähän. (Dellinger 2019.)

Vuoden 2018 teatteritilastojen tulokset tukevat haastateltavien arviota teatteritarjonnan jakautumista Suomessa. Teatteritarjonta kiinteiden rakennusten osalta jakaantuu niin, että VOS-teatterit sijoittuvat suurimpiin kaupunkeihin, kuten Helsinki, Turku ja Tampere. Muu teatteritarjonta sijoittuu niiden ympärille ja pääasiassa Etelä-Suomeen. TINFO:n 2018 teatteritilaston kuva 1 havainnollistaa, miten teatteritarjonta jakaantuu maantieteellisesti Suomessa. Pohjois-Suomessa ei esimerkiksi ole teatteritarjontaa juuri ollenkaan. Lapissa niin kuin pienillä paikkakunnillakin on kysyntää teatterille. (TINFO 2018, 29.)

Vos-teatterit, Suomen Kansallisteatteri,
Suomen Kansallisooppera ja
rahoituslain ulkopuoliset teatteritoimijat 2018
(tilastoinnin piirissä olevat)

Theatres subsidised by law, National Theatre,
National Opera and theatre companies
outside the financing law

Kuva 1. Teatteritoimijat 2018 Suomen kartalla.

Jämsän (2019) kokemus on, että vierailijat otetaan lämpimästi vastaan kaikkialla. Paikallisille on positiivinen kokemus, että muualta tulevat teatteriesitykset virkistävät ja rikastuttavat heidän oman teatterinsa tarjontaa. Tämä on myös tekijälle positiivinen kokemus, jolloin sitä haluaa tehdä lisää. (Jämsä 2019.)

Tekijä-hankkeessa on tutkittu kiertue-esityksiä vastaanottavien tahojen suhtautumista kiertuetoimintaan haastatteleamalla teattereiden ja festivaalien johtajia. Useampi

teatterinjohtaja kertoo, että vierailuesitysten merkitys on erityisesti teatterin ohjelmiston monipuolistaminen. Vierailuille valitaan esityksiä, joita teatterin ei ole mahdollista tuottaa oman henkilökunnan voimin. Valitut esitykset tukevat yleensä teatterin ohjelmiston kantavaa teemaa ja niiden odotetaan puhuttelevan paikallista yleisöä. (Pekkala 2013, 44–45)

Monipuolinen teatteritarjonta kaupungissa ei tavoita kuitenkaan kaikkia ihmisiä. Esimerkiksi erilaisissa palvelutaloissa asuvien on vaikea päästä taiteen äärelle. Tämän tyyliset paikat olisivat myös tärkeitä kohteita kiertueteattereille. Ruuskanen (2019) kertoo kiertäneensä ryhmänsä kanssa palvelutaloissa esiintymässä ikäihmisille. Hän kokee, että se on juuri sellainen paikka, jossa tarvitaan kiertueteatteria. (Ruuskanen 2019.) Olemme Matkateatterissa esiintyneet kouluissa ja päiväkodeissa, koska meille on tärkeää, että taide tavoittaa myös lapset ja nuoret, jotka eivät muuten pääsisi kokemaan taidetta, esimerkiksi riippuen huoltajien taloudellisen tilanteesta tai näiden kiinnostuksen puutteesta teatteria kohtaan.

4.2 Esityksen elinkaaren piteneminen ja yleisön löytäminen

Yleensä teatterit tekevät esityksen, joka on ohjelmistossa tietyn aikaa, esimerkiksi 20–120 esityksen verran. Sen jälkeen esitys puretaan ja tehdään seuraava. Kiertueteatteri mahdollistaa sen, että esitysten elinkaari pitenee. Näin ollen ammattituotannoissa on mahdollista työllistää ja sitouttaa ihmisiä pidemmäksi aikaa, joka on tuotannollisesti järkevää (Jämsä 2019). Myös Tekijä-hankkeessa haastatellut teatterinjohtajista osa näkee kiertueteatterin yleisesti kannatettavana toimintana, jotta muuten lyhyeksi jääviä esitysten elinkaaria voi pidentää. Esitysten tuottamisen ja toteuttamisen alkuluku on niin iso, että yleisömääriä, jotka luvun kattaisivat, on harvoissa paikoissa Suomessa. (Pekkala 2013, 45)

Ruuskasen (2019) mielestä kiertueteatterin suurin mahdollisuus on löytää yleisö. Red Nose Company on kiertueiden kautta löytänyt itselleen yleisöä, joka on heille filosofisesti tärkeää, sillä teatteriklovneria syntyy yleisökontaktissa. Kaikissa produktioissa fokus ei ole niin vahvasti yleisössä ja sen määrässä, mutta klovneriassa se on välttämätöntä. Työn on oltava pitkäjänteistä, jotta katsojakunnat alkavat vakiintua. Red Nose Company on kiertänyt Suomea muutaman vuoden, ja he ovat keränneet eri kaupunkeihin omat katsojakuntansa. Tämä mahdollistaa tulevaisuudessa lisää esiintymisiä samoissa paikoissa. Teattereiden on riskittömämpää ottaa katsojille jo tutuiksi tulleita teatteriryhmiä

vierailulle. (Ruuskanen 2019.) Tässä Matkateatteri on vielä hyvin alussa. Tällä hetkellä pyrimme saamaan vakiintuneita tilaajia, jotka tunnistavat meidät ja haluavat tilata aina meidän uuden esityksemme. Vakiintunut katsojakunta mahdollistuu, kun olemme päässeet vierailemaan muutaman kerran samassa paikassa.

Yleisöt ovat erilaisia eri puolilla Suomea. Paikallisuus on hyvä ottaa huomioon esityksessä, mikäli se sopii tyylilajiin. Red Nose Companyn tyylissä ollaan yleisön kanssa paljon läsnä ja esityksissä on improvisoinnin mahdollisuus, jolloin he pystyvät huomioimaan erilaiset yleisöt. (Ruuskanen 2019.) Improvisoidessa esityksessä tapahtuu asioita, joita ei ole ennalta sovittu, joten yleisön vaikutus voi näkyä lavalla. Matkateatterin lastenesityksessä *Pulmia ja kulmia* yleisön lapset pääsevät osallistumaan näytelmän tapahtumiin esimerkiksi neuvomalla hahmoja. Tämä tuo meille näyttelijöille vahvan improvisoinnin esitykseen. Jokainen esitys on erilainen, koska se on niin vahvasti vaikuttanut katsojien osallistumisesta.

Yleisön löytäminen on myös tärkeä syy silloin, kun tehdään tuotantoja marginaaliyleisöille. Tehtäessä esimerkiksi haastavampaa juttua, joka myy ainoastaan viisi esitystä yhdessä paikassa, kannattaa tehdä yhteistuotanto eri teatteritalojen kanssa niin, että viiden esityksen settejä on useammassa paikassa. (Jämsä 2019). Meitä kiinnostaa tehdä esityksiä myös tarkkaan rajatuille kohderyhmille, joten on ilahduttavaa, että kiertäminen mahdollistaa tarpeeksi ison yleisön löytämisen, jotta esitysten valmistaminen on myös tuotannollisesti järkevää.

4.3 Teatteritilat

Kiertueteatteriesitysten avulla erilaiset tilat tulevat monipuolisemmin käyttöön. Ruuskanen (2019) kertoo, että kiertueteatterin tekeminen Red Nose Companylla lähtee kahdesta asiasta: ei ole omaa tilaa ja Suomi on täynnä teatteritiloja, jotka ovat alikäytössä. Red Nose Company teki vuonna 2019 noin 130 esitystä, mikä ei riitä vielä siihen, että kannattaisi toimia omissa tiloissa. Kaikkien kannalta on järkevämpää, että hyödynnetään paremmin jo olemassa olevia tiloja. Red Nose Companylla on oma toimisto, varasto ja pakettiauto, jotka mahdollistavat kiertueteatteritoiminnan. (Ruuskanen 2019.)

Tekijä-hankkeen loppujulkaisussa on kartoitettu kiertuetoiminnan lähtökohtia. Erityisesti vapaan kentän toimijoilla on isompi tarve kiertämiselle. Valtaosalla VOS-teattereissa on vakituinen esiintymis- ja harjoitustila sekä vakaampi rahoitus toimintaansa. Vapaan

kentän toimijat ovat teatteri- ja orkesterilain ulkopuolella ja näin ollen he ovat vuosittain myönnettävien rahoitusten varassa, eikä heillä ole samanlaista mahdollisuutta omaan pysyvään tilaan. Vapaan kentän toimijoiden tilat ovat useammin väliaikaisia, jolloin heillä on suurempi tarve kiertämiseen ja uusien esiintymistilojen löytämiseen. (Pekkala 2013, 43.)

Matkateatterilla on tällä hetkellä oma toimisto ja harjoitustila. Seuraavaksi hankinnassa on pakettiauto, mutta oman teatteritilan hankintaan tulee menemään vielä kauan aikaa. Toisaalta Ruuskasen kommentti oman tilan kannattavuudesta herättää ajattelemaan, tarvitaanko sellaista ollenkaan.

4.4 Esityksen kehittyminen

Kiertue mahdollistaa esityksen kehittymisen. Esitystä ei voi ikinä tehdä täydellisesti samalla tavalla, kun sen vie erilaisiin tiloihin. Tämä tarkoittaa sitä, että esitystilanteet eivät ole koskaan samanlaisia ja jokaisessa esityksessä voi löytää teoksesta jotain uutta. Ruuskanen kertoo esimerkiksi, että jos jokin tarkkaan suunniteltu, visuaalinen näyttämökuva ei toimikaan jossain tilassa, voi tila antaa uuden ehdotuksen, että esitys voisikin olla vähän toisenlainen. Sille on antauduttava, ja on paljon hausempaa kiertää sillä ajatuksella. Ruuskanen kuvailee myös, kuinka näyttelijät saattavat puhua keskenään ennen esitystä, että he tekisivät jonkin kohdan eri tavoin kuin ennen. Silloin he kokeilevat uutta ehdotusta esityksessä ja näin vähitellen esitys muuttuu ja kehittyy. (Ruuskanen 2019.)

Kiertue-esitykset ovat pidempään ohjelmistossa ja esitys saatetaan ottaa uudestaan ohjelmistoon tauon jälkeen. Ruuskanen (2019) totesi, että hänen ja Vasaman esityksiä ei poisteta ohjelmistosta, vaan aika-ajoin niille tulee lisäesityksiä. Pienellä työryhmällä on helppo pitää esitystä olemassa. Ruuskanen toteaa, että ulkomailla on tyypillistä esittää kymmenenkin vuotta vanhaa esitystä, mutta tämä ei ole niin yleistä Suomessa. (Ruuskanen 2019.)

Matkateatterilla on samanlainen periaate tehdä esityksiä kestävästi ohjelmistossa pitkänkin aikaa. Aina kun näytelmälle tulee lisäesityksiä tauon jälkeen, se niin sanotusti lämmitetään takaisin eloon. Yleensä näiden harjoitusten aikana esitykseen tehdään pieniä muokkauksia ja hienosäätöä. Tämä on ollut meistä erittäin mielenkiintoista. On todella yleistä, että intensiivisen harjoituskauden aikana sokeutuu teokselle ja muutenkin aika on rajallinen, joten esitykseen jää aina kohtia, joita olisi voinut vielä hioa. Esityksen

näkee ikään kuin uusin silmin, kun siitä ottaa taukoa. Meillä on kokemusta, että olemme tauon jälkeen osanneet tehdä pieniä muutoksia ja ratkaisuja, jotka ovat vaikuttaneet positiivisesti koko näytelmän rytmiin.

4.5 Työn monipuolisuus

Kiertueella työ on monipuolista. Esiintymisen lisäksi työhön kuuluu lavasteiden ja esityksessä tarvittavan tekniikan kuljetus esiintymispaikalle, keikkatilaajan ja katsojien kohtaaminen, lavasteiden ja tekniikan kokoaminen sekä niiden purkaminen. Keikkojen palkitsevuus tulee kokonaisuuden onnistumisesta ja sitä kautta katsojien ja tilaajan tyytyväisyydestä. Matkateatteri on kiertueillaan saanut tehdä ja kohdata kaikenlaista. Parhaiksi asioiksi itse koemme katsojien kanssa jaetut hetket ja heiltä saadun suoran, positiivisen palautteen

Jätinvuori (2019) on saanut Ahaa teatterissa hyvän koulun siihen, että kaikki asiat pitää tehdä itse. Ahaa teatterin tekijänä oppii hyvin koko prosessista, – miten joka vaiheessa saa olla mukana tekstin valinnasta vaatehuoltoihin. (Jätinvuori 2019.) Tämä on hyvin tyypillistä kiertueteattereille. Kiertävä työryhmä joutuu tekemään töitä todella monipuolisesti, koska kiertueilla ei yleensä ole mahdollista olla mukana muita kuin esiintyjät ja joissain teattereissa teknikko. Työryhmän koko rajautuu yleensä taloudellisista ja logistisista syistä mahdollisimman pieneksi. Monelle tekijälle kiinnostava puoli omassa työssään on kuitenkin sen monipuolisuus. Toki siinä on myös kääntöpuolena esimerkiksi työn kuormittavuus. Kuormittavuutta ja muita haasteita käsitellään seuraavassa luvussa.

Kiertueteatteriesitysten yhteydessä ollaan vahvasti kontaktissa yleisön kanssa. Dellinger (2019) esimerkiksi on sitä mieltä, että hän on lasten kiertueteatterin tekijä. Hän nauttii olla lasten kanssa vuorovaikutuksessa niin esityksessä kuin sen jälkeenkin. Dellinger kiteyttää: ”Se on mahdollisuus kaikelle mahdolliselle”. Hän kertoo, että kiertue-esityksellä saa koulun arkeen poikkeuksellista kuhinaa, kun esiintyjä tulee paikalle. Oppilaat saavat esityksestä paljon sisältöä sille päivälle ja mahdollisesti koko loppuviikolle taikka siitäkin eteenpäin. Esityksen vuorovaikutus antaa niin esiintyjälle kuin katsojallekin. (Dellinger 2019.)

Tekijöille työ on mielekästä, koska se antaa mahdollisuuden tutustua paremmin Suomeen. Jätinvuori (2019) kertoo, että kiertueteatterin tekeminen ei käy tylsäksi, sillä sen avulla on mahdollista nähdä kotimaata. Kiertäessä pienempiä syrjäkyliä, joissa ei ole

suuria ketjuhotelleja, päätyy usein yöpymään pienemmissä majataloissa. Ahaa-teatterilla on omat vakituiset tilaajat, joissa he vierailevat kerran tai kaksi kertaa vuodessa. Sen lisäksi heillä on jatkuvasti uusia asiakkaita. (Jätinvuori 2019.) Jämsä (2019) pitää tärkeänä, että työssä tapaa ihmisiä eri puolelta Suomea. On kiinnostavaa oppia sitä kautta erilaisista tekemisen kulttuureista Suomessa (Jämsä 2019).

5 KIERTUETEATTERIN HAASTEET

Kiertueteatterissa on monia inspiroivia ja kiinnostavia puolia, mutta se on toisaalta myös haastava teatterin tekemisen tapa. Olimme jo itsekin kiertueteatteria valmistaessa havainneet erilaisia haasteita ja nyt haastatteluiden myötä saimme vahvistusta omille havainnoillemme. Kiertueteatterin isoimpia haasteita on, ettei Suomen rahoituspolitiikka vielä tue tarpeeksi kiertämistä. On tärkeää, että kiertueteatteria on tekemässä osaavat ammattilaiset, jotka tuntevat työtehtäviensä vaatimukset. Kiertueteatterin tekemisessä on vahvat omat erityispiirteensä, jotka tekijöiden pitää osata huomioida. Kiertäminen luo tietynlaiset reunaehdot taiteellisille valinnoille. Erityispiirteet näkyvät myös kiertueteatterin tuottamisessa. On tiettyjä asioita, joita pitää ottaa huomioon kiertueen suunnittelussa ja markkinoinnissa. Sen lisäksi kiertäminen on kuormittavaa työtä, koska päivät ovat helpposti pitkiä ja päiviin kuuluu esiintymisen lisäksi monia muita työtehtäviä.

5.1 Taloudelliset haasteet

Aloittelevana teatterina olemme tietenkin joutuneet kohtaamaan taloudelliset haasteet vahvemmin kuin jo pidempään alalla toimineet. Aloittavalla teatterilla ei ole vielä samantilaista taloudellista pohjaa tehdä, mikä koostuu muun muassa vakiintuneista asiakaskunnista, rahoituksista ja edellisten esitysten tuotoista. Haastatteluja tehdessämme totesimme kuitenkin, että myös pidempään toimineet kiertueteatterit joutuvat kohtaamaan taloudellisia haasteita.

Jätinvuori (2019) tuo esille, kuinka taloudellisesti haastavaa kiertäminen on. Hän kuvaa, miten heidän tilaajiensa, eli koulujen varat ovat pienentyneet ja samalla kiertämisen kulut kasvavat joka vuosi. Kuluihin kuuluvat vakuutukset, polttoaine ja majoitus. Majoitus on kiertämisen kallein osa. Yleensä sen kanssa tehdään kompromissi hinnan ja sijainnin suhteen. Majoituksen pitää olla mahdollisimman edullinen, mutta se ei voi olla liian kaukana esityspaikasta, koska työryhmän pitää olla yleensä esityspaikalla aamulla puoli seitsemältä. (Jätinvuori 2019.)

Ruuskanen (2019) arvioi, että kiertueteatterin suurin haaste on suomalainen teatteri- ja taidekentän rahoitus- ja tukipolitiikka. Hänen arvionsa mukaan tuen suuruus perustuu teatteritilojen vuokrien tukemiseen. Kun tukijärjestelmän eri tahot näkevät, kuinka paljon rahaa teatterilla menee vuokraan, he usein päättävät antaa tukea tähän selkeään

suureen kuluun. Kiertueteattereilla ei monesti taas ole tällaisia kiinteitä vuokramenoja, joten näille ei myönnetä yhtä helposti tukia. Kuitenkin Ruuskanen tuo esille, että Red Nose Company joutuu vuokraamaan jokaista esitystä varten teatteritilan. Esitystilan vuokra maksetaan ja toivotaan, että sali tulee täyteen, jotta ei tehdä tappiota. Toinen tapa on, että sovitaan teatterin kanssa, miten lipputulot jaetaan teatterin ja Red Nose Companyn kesken, esimerkiksi molemmat osapuolet saavat 50% tuotoista. Silloin teatterin osa lipputuloista on vuokratulo Red Nose Companylle. Kuitenkaan nämä kulut eivät näy heidän toimintakertomuksessaan pysyvinä kiinteistökuuluina, joten heidän mahdollisuutensa saada tukea ovat huomattavasti pienemmät kuin teattereilla, joilla on pysyvä esitystila. (Ruuskanen 2019.)

Jätinvuori (2019) toteaa, että kiertueteatterin taloudelliset haasteet ovat riippuvaisia siitä, miten kiertueteattereita rahoitetaan. Kaikki Tekijä-hanketta varten haastatellut teatteri- ja festivaalijohtajat mainitsivat jollain tavalla taloudellisen riskin olevan suurin kiertuetoimintaa rajoittava tekijä. Liikkuvuudesta nousevat lisäkulut nostavat riskiä, että joko tilaaja tai kiertävä esitys jää tappiolle, jos katsomoa ei myydä täyteen. Hankkeessa on pohdittu, että kiertuetuki poistaisi useita kiertuetoimintaa estäviä tekijöitä. Erityisesti esitykset, joissa on marginaalisempi kohderyhmä ja näin ollen niissä on isompi taloudellinen riski, olisivat kiertuetuen myötä tilaajilleen mahdollisia. Kiertuetuki lisäisi taiteen saavutettavuutta ja tasa-arvoisuutta, kun esitysten kanssa olisi mahdollista liikkua myös Pohjois-Suomeen, jossa teatteritarjontaa on vähemmän. (Pekkala 2013, 62, 65.)

5.2 Työn kuormittavuus

Moni haastateltavista toi esille kiertueteatterin pitkät työpäivät. Ruuskanen (2019) kuvasi, että teatterialalla on muutenkin haastavat työajat, mutta kiertueteatteria tehtäessä työajat ovat vielä haastavammat. On raskasta, kun joutuu lähtemään viikon kiertueelle, eikä pysty ollenkaan olemaan perheensä kanssa kotona. Jätinvuori (2019) kertoi, että työpäivän pituudeksi lasketaan, kun he poistuvat aamulla majoituspaikasta ja kun he pääsevät majoituspaikalle illalla. Työpäivät ovat helposti kaksitoistatuntisia tai jopa hieman pidempiä.

Sen lisäksi, että päivät ovat pitkiä, ne ovat myös raskaita työpäiviä. Dellinger (2019) kuvailee, että esityspäivä saattaa kestää 12–16 tuntia, joista itse teatteriesitys kestää 35 minuuttia, joten kiertämisessä on yleensä vain vähän kyse itse teatterista tai taiteesta. Myös Jätinvuori (2019) toteaa, että näyttelijäntyön osuus päivästä on pieni. Esityksen ja

matkustamisen lisäksi päivään kuuluu esityksen lavasteiden ja tekniikan rakentaminen sekä esityksen jälkeen niiden purku, mikä on fyysistä työtä.

Sekä Dellinger että Jätinvuori kertovat, että monesti rakentamisessa kestää niin kauan, että kaikki saadaan juuri valmiiksi ennen kuin yleisö päästetään esitystilaan. Vaikka keho on jo fyysisesti lämmin rakentamisesta, näyttelijöille ei jää aikaa henkiseen valmistautumiseen ennen esitystä. Se on monelle näyttelijälle haastavaa. (Dellinger 2019; Jätinvuori 2019.) Olemme myös itse törmänneet kiireeseen esityspaikalla. Monesti esityspaikalle mennessä saattaakin ilmetä jotain yllättävää, joka sekoittaa aikataulut, ja esitys saada juuri ja juuri rakennettua ajoissa. Jotta kiirettä esityspaikalla voisi helpottaa, paikalle voisi tietenkin mennä aikaisemmin. Kuitenkaan tämä ei ole kovin hyvä vaihtoehto, koska se pidentäisi entisestään tekijöiden pitkiä työpäiviä ja lisäksi monille esityspaikoille ei voi mennä kuin pari tuntia aikaisemmin ennen esitystä. Esimerkiksi kouluihin ei voi mennä aikaisin aamulla, jos esitys on aamupäivällä, vaan sinne pääsee aikaisintaan, kun henkilökunta on saapunut kouluun.

Olemme oppineet, että tilaajan kanssa on hyvä olla vielä edellisenä päivänä yhteydessä. Silloin on hyvä varmistaa, että kaikki tiedot ovat varmasti oikein ja voi vielä sopia, kuka on esiintyjä vastassa, kun nämä saapuvat esityspaikalle. Joskus on ollut sekaannuksia esitysaajasta ja olemme pariinkin otteeseen olleet koulun pihalla, kun kaikki ulko-ovet ovat lukossa eikä kukaan henkilökunnasta vastaa puhelimeen, joten asioiden varmistaminen vähentäisi vastaavia haasteita esityspaikalle saapuessa. Tietenkään puhelu tilaajan kanssa ei välttämättä poista kaikkia yllättäviä tekijöitä, mutta se vähentää riskejä.

Dellinger (2019) kertoo, että kiertueella esityksen jälkeen tulee sellainen olo, että voi onnistua missä tahansa. Kiertueteatteri on todellinen erikoisosaamisalue, sillä näyttelijän on kaiken muun fyysisen työn lisäksi osattava muuttaa katsojille tuttu tila toiseksi ja kantella esitys alusta loppuun, niin että se tuo katsojille hyvän teatterikokemuksen. Dellinger kuvailee, kuinka haastavaa voi olla, kun esiintyy askeettisessa koulun liikuntasalissa ja pystyy vain omalla näyttelijäntyöllään muuttamaan koko tilan aivan toiseksi paikaksi. (Dellinger 2019.) Esiintyjälle on todella palkitseva tunne, kun saa vietyä yleisönsä esityksen maailmaan, vaikka itse olisi joutunut kiirehtimään ja stressaamaan ennen esitystä. Kun on saanut koko ala-asteen kuudesluokkalaisia myöten osallistumaan innokkaana esitykseen, muistaa tekijänä, miksi tämä on niin tärkeää ja itselleen inspiroivaa työtä.

5.3 Kiertueteatterin erityispiirteiden ymmärtäminen

Vaikka meillä oli ennen Matkateatteria jo paljon kokemusta teatterin tekemisestä, olemme silti joutuneet oppimaan, mitä erityispiirteitä juuri kiertueteatterissa on ja mitä meidän pitää ottaa eri tavalla huomioon kiertue-esityksiä tehdessä. Dellinger (2019) tuo esille, että on haastavaa löytää kiertueteatterin toimintaan mukaan oikeat tekijät, jotka ymmärtävät kiertueteatterin vaatimukset. Dellinger sanoo, että on haaste saada kaikki ajattelemaan kiertueteatteriksi. Dellinger ottaa esimerkkinä lavastajan, jonka pitää suunnitella lavasteet, jotka sopivat juuri kiertämiseen. Lavasteiden pitää kestää jatkuvaa kuljettamista sekä autossa yön yli säilyttämistä, vaikka olisi pakkasta tai hellettä. Lavasteiden pitää näyttää hienolta esimerkiksi koulun salissa, jolloin pitää huomioida, miten saa koripallotelineen ja puolapuut piiloon. Dellinger kuvaa, kuinka iso pettymys on, jos on hieno visio lavasteista, mutta ne eivät toimikaan liikuntasalissa. (Dellinger 2019.)

Dellinger (2019) toteaa, että mahdollisille näyttelijöille pitää pystyä kuvailemaan, miten rankkaa kiertäminen voi olla, koska sitä ei pakosti ymmärrä, jos on tehnyt teatteria vain kiinteissä tiloissa. Dellinger kuvailee, kuinka rankkaa on, kun joutuu heräämään neljän tai viiden aikaan aamulla ja pakata auton kylmässä ja pimeässä, minkä jälkeen pitää ajaa esityspaikalle, koota esitys, esittää se kerran tai kaksi, minkä jälkeen esitys pitää purkaa ja lopuksi ajaa vielä takaisin majoituspaikalle tai kotiin. Hän kertoo, että työn rankkuus ja siihen liittyvä väsymys tulee helposti yllätyksenä uusille näyttelijöille. (Dellinger 2019.) Myös Jätinvuori (2019) kuvailee, että pitää olla oikeanlainen tekijä kiertueteatterin vaatimaan työhön. Näyttelijän täytyy soveltua pitkiin päiviin ja fyysiseen työhön. Lisäksi Jätinvuori tuo esille, ettei kiertueen aikana ole varsinaisesti omaa aikaa, koska yöpyy samassa huoneessa työryhmän muiden jäsenten kanssa. Näyttelijän pitää tottua, ettei kiertueella ole kovin paljoa omaa rauhaa. (Jätinvuori 2019.)

Meillä on tarkoitus tehdä Matkateatterissa ohjeistukset eri työtehtäviä varten, jotta Matkateatterissa työskentelevät tekijät tietävät, mitä pitää ottaa huomioon kiertueteatteria tehdessä. Aiomme koota ohjeet esimerkiksi lavastajalle, tuottajalle, näyttelijälle ja ohjajalle. Voimme käyttää ohjeistuksia hyödyksi jo rekrytoidessamme uusia tekijöitä työryhmiin, jotta he saavat käsityksen, minkälaisesta työstä on kyse. Tietenkin osan työn puolesta ymmärtää vasta käytännön kautta. Kirjalliset ohjeistukset takaavat sen, että jokainen tekijä saa yhtä kattavan perehdytyksen.

5.4 Kiertämisen luomat reunaehdot

Vaikka haluaisimme ajatella, että kiertueatterissa on kaikki taiteelliset ratkaisut yhtä mahdollisia, kiertäminen kuitenkin luo tiettyjä rajoitteita, jotka määrittävät joitakin taiteellisia valintoja. Dellinger (2019) kertoo kiertämisen vaikutuksesta esitykseen esimerkkinä Kurnuttavan sammakon Molli ja kumma -esityksen. Sen ensi-ilta oli Turun Kaupunginteatterin Sopukka-näyttämöllä. Dellinger kuvailee, kuinka upealta esitys näytti ja miten valosuunnittelu toimi siellä hyvin. Sitten he siirsivät esityksen koulun liikuntasaliin, jossa sama valosuunnittelu ei palvellut esityksen tarkoitusta. He päätyivät ratkaisuun, että esityksessä on vain yksi valotilanne. Dellinger toteaa, että joillakin teattereilla on mahdollisuus rakentaa isommat puitteet, jos teatterin toiminnalla on enemmän rahaa ja valtion tukea. Hän tuo esimerkkinä Ahaa-teatterin, joka kuuluu VOS-rahoituksen piiriin, joten heille on mahdollista, että kiertueilla on mukana teknikko ja enemmän tekniikkaa. Dellinger toteaa, että esitykset saa toki näyttämään hyvältä pienemmässäkin mittakaavassa.

Jätinvuori (2019) kuvailee, miten kiertäminen on otettava huomioon lavasteissa. Koulujen tilat ovat kooltaan rajalliset, mikä vaikuttaa lavasteiden kokoon, mutta erityisesti on otettava huomioon lavasteiden kuljetus. Ahaa-teatterilla on kuorma-auto ja pakettiauto, joilla heidän pitää pystyä kuljettamaan yhtä aikaa kahta esitystä, joten suunnittelussa pitää ottaa huomioon, että molempien esitysten lavasteet mahtuvat autoihin. (Jätinvuori 2019.)

Myös Ruuskanen (2019) nostaa esille kiertämisen vaikutukset taiteellisiin ratkaisuihin. Hän kuvailee, että esimerkiksi kaupunginteattereissa voidaan käyttää isoja lavastevaihtoja, jotka eivät ole kiertäessä mahdollisia. Hän kuitenkin toteaa, että kiertueatterin tuomat rajoitteet luovat heille oman tyylin, jonka sisällä he ovat vapaita. Tunnistamme tämän myös omasta työstämme, koska tähän mennessä kaikki esityksemme ovat mahtuneet yhteen henkilöautoon käytännön syitten takia. Emme kuitenkaan koe, että olisimme joutuneet tekemään liian suuria kompromisseja, vaan jokainen asia on entistä harkitumpi. Emme tuo lavalle mitään ylimääräistä, koska auto on jo muutenkin täynnä.

5.5 Kiertueen suunnittelu ja kommunikointi

Kiertueatterin tuottamisessa tärkeä osa on suunnitella toimiva kiertue ja hyvä kommunikointi tilaajan kanssa. Molemmissa tehtävissä pitää olla tarkkana, jotta kiertue

onnistuisi ilman ongelmia. Dellinger (2019) kertoo, että kiertueteatterin haasteena on se, että siinä on monta liikkuvaa osaa. Itse jo liikkumisessa on omat haasteensa, että pääsee paikasta toiseen ja pysyy koko ajan aikataulussa. Lisäksi kommunikoinnissa tilaajan kanssa saattaa ilmetä vaikeuksia. Dellinger kuvailee esimerkkinä tilannetta koululla, jossa he ovat ilmoittaneet tarvitsevansa puolitoista tuntia purkuaikaa esityksen päätyttyä, mutta jo 10 minuutin jälkeen liikuntasaliin tulee opettaja oppilaiden kanssa aloittamaan liikuntatuntia, ja he haluaisivat tilan tyhjänä käyttöönsä. On haastavaa saada informaatio koko koululle tai päiväkodille. (Dellinger 2019.) Matkateatterilla on myös kokemusta vastaavanlaisesta tilanteesta. Vaikka itse on pyrkinyt olemaan selkeä kommunikoinnissa, on silti tapahtunut väärinkäsityksiä, esimerkiksi esityspäivämäärässä. Siksi pyrimme nykyään aina tekemään edellisenä päivänä puhelun, jossa varmistamme, että kaikki tiedot ovat oikein. Tämä ei tietenkään takaa, että tieto menisi varmasti eteenpäin muulle henkilökunnalle, mutta mahdollisesti saadaan oikaistua joitakin väärinymmärryksiä.

Ruuskanen (2019) kertoo, että kiertäminen tekee esityksen markkinoinnista työläämpää: Hän kuvailee, Jos esityksiä esitetään kymmenessä eri kaupungissa syksyn aikana, täytyy esityksestä tiedottaa ja markkinoida kaikissa näissä eri kaupungissa. Pitää soitella lehtiin ja yrittää saada joku tekemään ennakkojuttua esityksestä. Pitää myös toimittaa julkisteita teatteriin, jonne ollaan menossa vierailemaan, sekä olla teatteriin yhteydessä, jotta siellä varmasti muistetaan tiedottaa tulevasta vierailuesityksestä. Ruuskanen kuvailee tilanteita, joissa teatteri ei ole laittanut tiedotuskanaviinsa mitään tietoa esityksestä ennen, kuin he ovat muistuttaneet siitä. Ruuskanen tuo kuitenkin myös positiivisen puolen esiin. Hän kertoo, että monesti teatterilla, johon he ovat menossa vierailemaan, on jo oma yleisöpohja, jonka he tavoittavat teatterin kautta. Esimerkiksi kun teatterin kausiesityksessä näkyy heidän vierailunsa, he tavoittavat paljon mahdollisia katsojia. (Ruuskanen 2019.) On tärkeää, että työryhmässä on tuottaja, joka ymmärtää kiertueteatterin tuottamista ja osaa suunnitella ja pitää huolta eri paikkakuntien markkinoinnista.

Jätinvuori (2019) kuvailee, että esityksen tilaajan tarpeet pitää ottaa heti huomioon, kun aletaan miettimään, mitä esitystä aletaan tekemään seuraavaksi. Hän nostaa esimerkkinä Ahaa-teatterin tilaajat eli koulut. Vaikka olisi hienoa tehdä taidetta ajatellen vain lapsia ja nuoria, täytyy suunnitella, että esitykset esimerkiksi sopivat opetussuunnitelmaan, jotta koulut kiinnostuisivat tilaamaan sitä. Haasteena kuitenkin on, että kouluissa nousee jatkuvasti esille samat aiheet, esimerkiksi kiusaaminen. Silloin on haastavaa tehdä jälleen uusi esitys, kun voisi vain kiertää jo valmiilla, saman aiheisella esityksellä.

(Jätinvuori 2019.) Esitysten pitää olla sekä katsojalähtöisiä että ajankohtaisia, jotta esityksille löytyy tilaaja.

Jämsä (2019) tuo esille, kuinka haastavaa on luoda aikataulut, jotka sopivat näyttelijöille. Hän on havainnut, että on haasteellista, kun mukana on ammattinäyttelijöitä, joilla on kiertue-esityksen lisäksi muita esityksiä ja kiinnityksiä. Olisi helpompaa, jos näyttelijä pystyisi sitoutumaan pelkästään kiertue-esitykseen, mutta silloin esityksiä pitäisi olla niin paljon, että näyttelijä saisi elannon siitä. Jämsä kertoo, että kiertuekalenteria suunniteltaessa täytyy ottaa huomioon esityspaikkojen välimatkat. Hän toteaa, ettei ole kustannustehokasta ajaa 500 kilometriä yhden esityksen takia, vaan esityskalenteri suunnitellaan niin, että samalle suunnalle mennään pidemmäksi aikaa. Jämsä antaa esimerkkinä Linnateatterin lastenesityksen, joka on voinut tehdä noin puolentoista viikon Lapin kiertueen. (Jämsä 2019.) On aikamoinen palapeli sovittaa näyttelijöiden ja keikkatilaajien aikataulut yhteen tietty paikkakunta kerrallaan. Kiertueteatteri vaatii tuottajaltaan erityisosaamista, jotta kiertueet onnistuvat.

6 KIERTUETEATTERI MUUTOKSESSA

Tässä luvussa käsitellään, kiertueteatterin muutoksia ja sen tulevaisuuden näkymiä. Oli erittäin kiinnostavaa, että haastateltavilta nousi eriäviä näkemyksiä siitä, onko kiertueteatteri lisääntynyt vai vähentynyt. Tulevaisuuden näkymistä ei ole antaa faktatietoa, mutta oli mielenkiintoista pohtia tekijöiden kanssa, miltä tulevaisuus voisi näyttää.

6.1 Onko kiertueteatteri vähentynyt vai lisääntynyt?

Halusimme selvittää, onko kiertueteatterin määrä muuttunut lähivuosina. Haastateltavien vastaukset kysymykseen olivat keskenään erilaiset, joka on tutkimuksellisesti kiinnostava ristiriita. Jätinvuori (2019) kertoo, että valtakunnallisten kiertävien ryhmien määrä on vähentynyt viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Ahaa teatterin keikat ja kiertueet ovat vähentyneet, vaikka se on yksi tunnetuimmista kiertueteattereista Suomessa. Jätinvuori arvelee, että tämä johtuu asiakkaiden taloudellisesta tilanteesta. Ahaa teatterilla on oma kotinäyttämö, jossa esityksiä on lisätty. Aiemmin tehtiin 70 prosenttia keikoista kiertueella ja 30 prosenttia omalla näyttämöllä. Tällä hetkellä ne jakautuvat noin 50-50 prosenttia. Jätinvuori epäilee, että paikallinen pieni kiertuetoiminta on saattanut kuitenkin lisääntyä. (Jätinvuori 2019.) Tinfon vuoden 2018 tilastoinnin mukaan 84% kiertue-esityksistä esitettiin teatterin omassa kotikaupungissa (TINFO 2018 83). Muutos on selvästi nähtävissä: harvoin tulee vastaan kiertue-esityksiä, jotka ovat tulleet kauempaa.

Ruuskanen (2019) taas toteaa, että tällä hetkellä on enemmän kiertueteatteria tekeviä vapaita ryhmiä kuin aikaisemmin (Ruuskanen 2019). Myös Jämsä kertoo, että sitä on entistä enemmän. Kaikki muut esittävät taiteet ovat kiertäneet pitkään, mutta teatteri vasta paljon myöhemmin. Jämsän mielestä vierailut ja kiertuetoiminta on nykyään enemmän kansallista. Kiertueita tehdään laajemmin ihan Helsingistä Utsjoelle asti, kun ennen se tapahtui enemmän maakuntien tai pienempien paikkojen sisällä. (Jämsä 2019.) Harva ryhmä kuitenkaan pystyy kiertämään valtakunnallisesti taloudellisten rajoitteiden vuoksi.

Isojen kaupunkien teatterit, kuten esimerkiksi Turun kaupunginteatteri, ovat avanneet ovensa kiertueteattereille (Dellinger 2019). Se on iso muutos, mikä on tapahtunut ihan parissa vuodessa. Se mahdollistaa sen, että voidaan viedä entistä isompia esityksiä kiertueelle. (Jämsä 2019.) Ruuskanen (2019) perustelee, että yksi syy sille, että kaupunginteatterit ovat avanneet ovensa vierailuesityksille on, että kaupunginteatterit saavat

suurempaa rahoitusta, minkä avulla voivat tarjota mahdollisuuksia kiertueteattereille (Ruuskanen 2019).

Ei siis ole selvää, onko kiertueteatteri lisääntynyt vai vähentynyt. Keskenään ristiriitaisten vastausten perusteella voisi kiteyttää, että keikkojen kustannusten nousu ja mahdollisten tilaajien varojen niukentuminen aiheuttaa pitkien matkojen keikkojen vähenemisen. Kiertävät vapaan kentän ryhmät kuitenkin lisääntyvät. He kiertävät pääasiassa lähialueilla tai suurempien kaupunkien teattereiden vierailijoina.

6.2 Kiertueteatterin tulevaisuus Suomessa

Voiko kiertueteatterin tekemisellä työllistää itsensä tulevaisuudessa? Miltä Matkateatterin tulevaisuus näyttää ja miten voimme edistää kiertueteatterin jatkuvuutta? Ruuskanen (2019) epäilee, että Suomen teatterikenttä on menossa kiertuetoiminnan suuntaan, sillä kiertueteatteria tekeviä ryhmiä on enemmän kuin esimerkiksi viisi vuotta sitten. Nykyään kannattaa tehdä mieluummin kiertävä esitys, jota tarjota teattereihin, kuin tarjota itseään freelancerina. Teattereihin otetaan vierailemaan freelancereita vähemmän kuin valmiita esityksiä. Se on siis kasvava trendi. Hän näkee, että yhä suurempi määrä teatteriesityksistä on kiertäviä ja toivoo, että rahoitusasiat menisivät parempaan suuntaan kymmenen vuoden perspektiivillä. Lisäksi Ruuskanen toivoo, että niin teatterit kuin katsojatkin tulisivat oppimaan enemmän kiertueteattereiden tärkeydestä. (Ruuskanen 2019.) Myös Jämsä (2019) arvelee, että teatterit menevät tulevaisuudessa yhä enemmän kiertueteatteritoiminnan suuntaan (Jämsä 2019). Uskomme, että kentällä olevat tekijät huomavat ensimmäisenä muutoksen ja katsojat sekä rahoittajat tulevat hitaasti perässä.

Dellinger (2019) pohtii, tulisiko teattereiden ohjelmisto koostumaan tulevaisuudessa enemmän kiertueohjelmistosta (Dellinger 2019). Myös Jämsä (2019) uskoo, että se vaikiinnuttaa asemansa kiinteiden laitosteattereiden keskuudessa. Esimerkiksi Tampereelle on perustettu Liikkuva näyttämö, joka on ottanut mallia Kansallisteatterin Kiertuenäyttämöstä. (Jämsä 2019.) Tällainen toiminta selvästi lisääntyy eri kaupungeissa. Turussa toimii Turun kaupunginteatterin Sopukka-näyttämö, joissa näytetään vierailevia esityksiä. Heillä on vahva halu tehdä yhteistyötä vapaan kentän toimijoiden kanssa, joten Turun kaupunginteatterin remontissa vuonna 2017 valmistettiin intiimimpi Sopukka-näyttämö, jossa on 100 hengen katsomo. (Kantonen 2017, 20.) Toivottavasti myös pienempien kaupunkien teatterit avaisivat ovensa kiertäville teattereille. Juuri pienemmällä

paikkakunnilla on suppeampi teatteritarjonta, joten sinne olisi arvokasta viedä erilaisia esityksiä.

Teattereiden väliset yhteistuotannot tulevat yleistymään. Se on jo nyt havaittavissa, kertoo Jämsä (2019). Tällä hetkellä on kesken VOS-avustusten uudistus (Jämsä 2019). Voisiko kiertueteatterit saada tulevaisuudessa myös paremmin VOS-avustusta? VOS uudistetaan vuonna 2020. Ensi vuonna arvellaan, että tulossa noin 3 miljoonaa euroa, joka toivottavasti jaetaan myös vapaan kentän toimijoille. Vapaan kentän toimijat ovat olleet voimakkaasti alirahoitettuna jo pitkään. Vaikka elinkustannukset ovat nousseet, ei rahoitusta ole lisätty. On perusteltua, että vapaita ryhmiä tuettaisiin enemmän, sillä sieltä tulee suurin osa lastenteatterista ja kansainvälisistä projekteista, sekä siellä kehitetään ja uudistetaan jatkuvasti teatterikenttää. (Suomen teatterit ry.) Pienemmillä vapaan kentän toimijoilla tuntuu olevan enemmän vapautta ottaa riskejä ja tehdä tarkemmin kohdistettua työtä tietyille kohdeyleisöille, kun taas isojen teatteritalojen pitää tarjota taidetta mahdollisimman suurille katsojakunnille, mikä jättää jotkut ihmiset teatterin ulkopuolelle.

Kiertueteatterille jaetut rahoitukset ovat avainasemassa kiertuetoiminnan kehittymisen kannalta. Jätinvuori (2019) arvelee, että mikäli rahoitusta ei lisätä ja kustannukset nousevat, valtakunnallisesti kiertävät ryhmät vähenevät. Taiteilijana haluaisi viedä teatteritaidetta joka puolelle, mutta taloudellisesti ollaan jo nyt siinä pisteessä, että se ei ole kannattavaa. Kiertueen kustannukset lisääntyvät ja sitten taas tilaajien varat pienentyvät. Jätinvuoren arvion mukaan alueellinen ja pienimuotoinen kiertäminen saattaa lisääntyä kymmenessä vuodessa. (Jätinvuori 2019.) Jämsä (2019) arvelee, että yhä useammat talot tulevat tekemään kiertue-esityksiä omalla alueellaan tai sitten kansallisesti eri puolilla Suomea.

Koska tuet ovat vähentyneet tähän mennessä, uskomme, etteivät ne ainakaan lähitulevaisuudessa tule muuttumaan radikaalisti. Herää kysymys, onko kannattavampaa tehdä tulevaisuudessa kuitenkin kiertue-esityksiä, sillä kiertuekustannuksiin ei mene niin paljon rahaa kuin kiinteän teatteritalon kustannuksiin. Kiertuetukea olisi hyvä saada helpommin, jotta kiertueita olisi mahdollista järjestää.

Pohdimme, parantaisiko se kiertueteatterin laatua, jos rahoitusta jaettaisiin herkemmin kiertäville ryhmille. Rahoitus kuitenkin mahdollistaisi helpommin ammattilaisten kiertämisen, eikä kiertueteatteria mielletäisi niin paljon amatöörimäiseksi, mikä on tullut vastaan ihmisten kokemuksista kiertueteatterista. Tekijä-hankkeeseen haastatellut teatterinjohdajat näkevät kiertueteatterin haasteena, ettei kiertävillä teattereilla tai ryhmillä ole

tarpeeksi osaamista ja kokemusta. Erityisesti tämä näkyy kiertämisen koordinoimisessa ja logistiikassa, jotka voisivat parantua, jos kiertueteattereilla olisi mahdollista palkata osaavia tuottajia. (Pekkala 2013, 61.) Olisi iso kehitysaskel kiertueteatterille, jos rahoitusta lisättäisiin osaavien tuottajien palkkaamiseen. Silloin kiertävien esitysten määrä ja laatu voisi lisääntyä.

On kiinnostavaa pohtia kiertueteatterin tekijöiden työoloja, koska haastatteluista nousi esiin työn kuormittavuus. Tällä hetkellä haastattelujen ja omien kokemustemme perusteella työpäivät voivat olla jopa 12 tunnin mittaisia. Onko mahdollista saada työpäivän pituuksista inhimillisempiä? Tähän ratkaisuksi voisi olla esityksen ja matkojen erottaminen eri päiville, mutta se toisi taas lisää kustannuksia, eikä näin ollen olisi taloudellisesti kannattavaa. Mikäli rahoitusta lisättäisiin tulevaisuudessa, parantaisi se myös kiertueella olevien työoloja tulevaisuudessa, eikä tekijöiden tarvitsi joustaa äärirajoille.

Tämä opinnäytetyö on vuosina 2019-2020 Turun Taideakatemiassa jo kolmas kirjallinen opinnäytetyö, joka käsittelee kiertueteatteria. Kun aloimme tekemään opinnäytetyötämme, aiheesta ei ollut kirjoitettu paljon tietoa, mutta samanaikaisesti kaksi muuta opinnäytetyötä kiertueteatterista oli jo valmisteilla. Voisiko tästä päätellä, että kiertueteatteri on nouseva trendi, joka kiinnostaa erityisesti nuoria teatterintekijöitä?

Teatterin pitää koko ajan kehittää omaa toimintaansa ja keksiä, miten löytää uusia yleisöjä. Ei voi tietää, mitä teatteri tulee olemaan kymmenen vuoden päästä. Jämsä (2019) pohtii, onko silloin enää kiinteitä teatterirakennuksia yhtä paljon vai yleistyvätkö tilattomat teatterit, jotka vain kiertävät paikasta toiseen. Pyörittelimme itse ajatusta teatteritilasta, joissa olisi vain kiertäviä esityksiä. Teatteritilan tarjonta olisi ainakin todella monipuolista, kun esitykset olisivat eri tekijöiltä.

Isompien kaupunkien teatterit ovat alkaneet vasta pari vuotta sitten avaamaan enemmän oviaan kiertäville ryhmille ja pienemmät kaupungit tulevat varmasti perässä. Tulevaisuudessa halutaan enemmän valmiita esityksiä teattereihin, sillä myös teatterissa näkyy se, että yleinen elämän tahti kasvaa ja ihmisten tarve valintojen runsaudelle lisääntyy. Kiertueteatteri ei tuskin kuitenkaan koskaan tule yleistymään samanvertaiseksi kuin yhdessä paikassa pysyvä teatteritoiminta. Kiertämisen rankkuus ei nimittäin sovi kaikille näyttelijöille.

Kun vertailimme Suomea ulkomaihin, jäimme pohtimaan, olisiko mahdollista, että ulkomaiden tapaan Suomessa annetaan esityksille pidempi elinkaari. Ulkomailla on yleisempää, että saatetaan tehdä samaa esitystä pitkään, useita vuosia. Suomessa on tällä

hetkellä esimerkiksi Martti Suosalon ja Mika Nuojua tekemä Kiviä taskussa, joka on kiertänyt ja kehittynyt jo vuodesta 2002 asti. Tämä saman esityksen pitkään pyörittäminen toimisi ainakin lastenteatterissa, sillä lapset haluavat nähdä omia lempijuttujaan toistamiseen. Tällainen uudelleen näkemisen ja kokemisen kulttuuri puuttuu vielä teatterikentältä.

Pohdimme, miten kiertueteatteri tulee muuttumaan tulevaisuudessa, kun väestö vähenee pienemmistä kunnista. Tuleeko kiertueteatterista enemmän sellaista, mitä nähdään kaupunginteattereiden näyttämöillä? Emme usko kuitenkaan, että pienimuotoisemmat esitykset esimerkiksi kouluihin, päiväkoteihin tai palvelutaloihin tulevat loppumaan. Kiertueteatteri tulee vahvasti elämään ja ottamaan vaikutteita kaikista muutoksista.

7 LOPUKSI

Teatterintekijöinä arvomme taiteen tasa-arvoisesta saavutettavuudesta sai meidät tekemään kiertueteatteria. Meitä ja opinnäytetyömme haastateltavia yhdisti halu mahdollistaa monipuolinen teatteritarjonta ympäri Suomea. Koemme, että teatterin tarjoaminen alueille, joissa sitä ei ole, oli rikastuttava kokemus niin meille tekijöille kuin vastaanottaville tahoille.

Taloudellinen puoli nähtiin kiertueteatterin isona haasteena, koska kiertueteattereille ei ole tapana myöntää yhtä paljon rahoituksia kuin kivijalkateattereille. Esityksen hinta nousee usein kiertämisen nousevien kulujen takia, mikä on haastavaa, kun monien tilaajien, kuten koulujen, budjetit pienenevät. Monista taloudellisista haasteista huolimatta, kiertueteatterissa on ominaisuuksia, jotka tekevät siitä myös taloudellisesti ja tuotannollisesti kannattavaa. Kiertäminen mahdollistaa pidemmät esityskaudet ja yleisön löytämisen eri paikkakunnilta. Esityksen luomiseen joutuu panostamaan rahallisesti, joten toiminnasta tulee kustannustehokkaampaa, jos valmista esitystä esittää niin paljon kuin mahdollista. Koska kiertueteatterit eivät välttämättä tarvitse omaa vakituista esitystilaa, tilavuokra ei ole jatkuva iso kulu.

Myös työn kuormittavuus nähtiin isona haasteena. Teatterialalla on muutenkin paljon haasteita työaikojen ja työmäärän suhteen, mutta kiertueteatterissa nämä korostuvat. Työpäivät ovat helposti pitkiä ja raskaita. Monelle työn monipuolisuus lisää työn kiinnostavuutta, mutta se voi tuntua myös haastavalta, kun kiertueella työhön kuuluu enemmän muita työtehtäviä kuin itse taiteeseen liittyviä töitä. Kiertueteatteri vaatii tekijöikseen monipuolisia ammattilaisia, jotka osaavat ajatella kiertueteatteriksi. Ei riitä, että tuottajalla ja taiteellisella työryhmällä olisi jo ennestään kokemusta teatterissa työskentelystä, vaan heidän pitää ymmärtää juuri kiertueteatterin erityispiirteet.

Isot teatteritalot ovat avanneet ovensa kiertäville ryhmille, ja kiertueteatterin kentällä on havaittavissa positiivista liikehdintää, mutta samalla vähäiset rahoitukset ja kulut haastavat kiertuetoimintaa. Uskomme, että kiertueteatteritoiminta Suomessa voi alkaa kasvaa, jos vain rahoittajatahot alkaisivat ymmärtää vahvemmin kiertämistä ja siitä aiheutuvia kuluja, jolloin kiertueteatterit voisivat saada enemmän rahoitusta.

Opinnäytetyöprosessin jälkeen meistä tuntuu, että tietomme kiertueteatterista ja sen tekijöistä Suomessa on vahvistunut. Näemme selvemmin mahdollisuudet ja haasteet,

jotka tiedostaen haluamme kehittää omaa toimintaamme. Matkateatteri haluaa edistää toiminnallaan myös yleisesti kiertueteatteria. Haluamme panostaa esitysten ekologisuuteen ja teemme kaikki valintamme sen mukaisesti. Pyrimme parantamaan ihmisten kuvaa kiertueteatterista tekemällä laadukkaita esityksiä. Teemme esityspaketeistamme mahdollisimman toimivia ja ammattimaisia, että keikkapaikoilla asiat sujuisivat jouhevasti. Annamme esityksille pidemmän elinkaaren ja pyrimme mahdollistamaan lisää taidekokemuksia ihmisten arkeen. Esitystiloina haluamme haastaa niin itseämme kuin katsojiakin. Teatteria voi viedä minne vain.

Kiertueteatteri kiehtoo edelleen sen monipuolisten mahdollisuuksien ansiosta. Jos teatterissa on mahdollista tehdä mitä vain, kiertueteatteri antaa vielä enemmän tilaa luovudelle sekä katsojan ja taiteen kohtaamiselle.

LÄHTEET

Ahaa teatteri 2019. Viitattu 9.12.2019 www.ahaateatteri.com > Ahaa teatterista > Historia ja ensiillat.

Dellinger, T. 2019. Haastattelu. Kiertävä lastenteatteri Kurnuttava Sammakko. Teatterinjohtaja, näyttelijä, ohjaaja ja tuotantovastaava. Haastattelu: 26.6.2019.

Himberg, P. 2012. Käänteentekevä kiertueteatteri kasvoi Kansallisteatteriksi. YLE, Elävä arkisto 10.4.2012. Viitattu 17.1.2020 Saatavilla <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/04/10/kaanteentekeva-kiertueteatteri-kasvoi-kansallisteatteriksi>

Jämsä, J. 2019. Haastattelu. Suomen Kiertueteatteri. Teatterinjohtaja, tuottaja, ohjaaja. Skype-haastattelu 30.8.2019.

Jätinvuori, J. 2019. Haastattelu. Ahaa-teatteri. Näyttelijä. Haastattelu 14.6.2019.

Kansallisteatteri 2020. Viitattu 10.1.2020 <https://kansallisteatteri.fi/> > Kiertuenäyttämö > Kiertuenäyttämöstä

Kantonen, E. 2017. Sopukan uusi rooli yhteistyöalustana. Julkaisussa Avaus – Turun Kaupunginteatteri nyt. Turun kaupunginteatteri. Saatavilla https://issuu.com/turunkaupunginteatteri/docs/aikakausilehti_2017_issuu

Kurnuttava Sammakko 2019. Viitattu 9.12.2019 www.kurnuttavasammakko.fi > Teatterista > Tekijät.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190166?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kulttuuri>

Pekkala, L. 2013. Kiertue- ja vierailutoiminta esityksiä vastaanottaneiden teattereiden ja festivaalien näkökulmasta. Julkaisussa "Kiertueella henki kulkee!" Tekijä hankkeen loppujulkaisu. Tampere: Tutkivan teatterityön keskus. Saatavilla <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104525/978-951-44-9189-4.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Red Nose Company 2019. Viitattu 9.12.2019 www.rednose.fi > Info.

Ruuskanen, T. 2019. Haastattelu. Red Nose Company. Näyttelijä. Skype-haastattelu: 26.8.2019.

Suomen Kiertueteatteri 2019. Viitattu 10.12.2019 www.facebook.com/kiertueteatteri/ > Tietoja.

Suomen teatterit ry. 2019. Viitattu 10.1.2020 <http://www.suomenteatterit.fi/> > Ajankohtaista > Teatterialan uutisia.

Teatterimuseo 2020. Teatterista Suomessa 1600, 1700 ja 1800-luvulla. Viitattu 10.1.2020 Saatavilla https://www.teatterimuseo.fi/oppimateriaalit/skene/historiaa/nayttamo_suomi.php

Teatterin tiedotuskeskus – TINFO ry. 2019. Teatteritilastot 2018. Saatavilla https://www.tinfo.fi/documents/teatteritilastot_2018_web.pdf

Haastattelukysymykset

1. Kuka olet ja mikä on työhistoriasi lyhyesti?
2. Miksi teet kiertueteatteria?
3. Missä olet huomannut eniten tarvetta kiertueteatterille?
4. Mitkä ovat mielestäsi kiertueteatterin haasteet?
5. Mitkä ovat mielestäsi kiertueteatterin mahdollisuudet?
6. Oletko havainnut muutosta kiertueteattereilla Suomen teatterikentällä?